

NYT OM

ORDBLINDHED

September 2009, nr. 64

 DANSK VIDENCENTER FOR ORDBLINDHED

Projekt e/læsning i skolen

Af Minna Nørgaard Bruun, cand.mag. audiologopæd, Kirstine Heyde, cand.mag. audiologopæd og Bent Saabye Jensen, Læse- og teknologikonsulenter, LæseTek, CSU Holbæk

Holbæk Kommunes børnekonsulentcenter har siden august 2008 bevilget it-rygsække til ordblinde elever på skolerne i Holbæk Kommune. Eleverne er visiteret til projektet af Børnekonsulentcentret, og de er fordelt i 4. til 8. klassetrin. Det er LæseTek's opgave at levere og implementere de bevilgede hjælpemidler på bedst mulig måde i elevens hverdag på skolen og hjemme.

Læsning og læring

Formålet med projekt e/læsning i skolen er at give mulighed for at adskille læsning fra læring, så eleverne får chance for at udvikle deres faglige kompetencer på lige fod med jævnaldrende og dermed øge elevernes selvværd og lyst til at lære. Folkeskolens formål er ifølge folkeskolelovens § 1: "Folkeskolen skal i samarbejde med forældrene give eleverne kundskaber og færdigheder, der: forbereder dem til videre uddannelse og giver dem lyst til at lære mere..." (<http://www.uvm.dk/>)

På sluttrinet er elever med læsevanskeligheder kendetegnet ved lavt selvværd i forhold til uddannelse og undervisning og ringere sproglige færdigheder (verbal IQ) end gennemsnittet af deres jævnaldrende (Ingesson, 2007). Eleverne fremstår med ringe almen viden og tillærte dårlige arbejdsvaner. Projektet har til formål at give mulighed for at bryde den onde cirkel af følger ved læsevanskeligheder. Det er muligt, fordi computerprogrammer med oplæsning kan støtte elevernes læsning og dermed kompensere for deres afkodningsvanskeligheder. Vores arbejdshypotese er, at elevernes adgang til tekst giver dem mulighed for at tilegne sig samme viden og sproglige færdigheder som deres jævnaldrende.

Vores projekt bygger på egne erfaringer med implementering af it-rygsække til tidligere amtsligt enkeltintegrerede ordblinde elever samt beskrivelser af lignende projekter. Flere kommuner har beskrevet udviklingsprojekter, hvor it-redskaber inddrages som en væsentlig faktor i undervisningen af elever med skriftsproglige vanskeligheder (Bundtzen, 2009; Nielsen, 2009; Møller, 2004; Andresen, 2003a; 2003b; 2007; 2008). Praktiserfaringerne viser positive resultater med hensyn til lærere og elevers opfattelse af selvværd, lærelyst og faglige kompetencer.

Erfaringerne viser også, at elevernes uhjulpne læsefærdigheder udvikles, selvom it-redskaberne anvendes kompensierende (Møller, 2004; Andresen, 2003a;). International forskning peger på, at læsning med computerprogrammer til oplæsning af svære ord samt stavning med oplæsning af egne stavforsøg gavner elevernes uhjulpne læse- stavefærdigheder (Daal & Reitsma, 2000; Wise et al., 2000; Olsson & Wise, 1992).

Med- og modvindsfaktorer

Vi har samlet erfaringerne fra tidligere projekter til en række medvindsfaktorer, der danner grundlag for vores projekt.

- Et projekt for hele skolen
- Intensive undervisningsforløb for lærere, elever og forældre
- Minimere særskilt og adskilt undervisning af eleven
- Individuelt opsat computer med hardware og software
- Effektiv support og service
- Formuleret implementeringsplan

Vores første møde med skolen er hos skolens ledelse. Det er vigtigt for forløbet, at ledelsen er inddraget med hensyn til den videre planlægning. En vellykket implementering af it-redskaber kan afhænge af lærergruppens motivation og involvering i projektet. Det har vist sig ikke at være tilstrækkeligt, at én eller få engagerede lærere har viden om ordblindhed og it-støtte. Derfor deltager alle lærere på skolen først i et fælles oplæg, hvori rammerne for projektet præsenteres og holdninger til et nyt læsebegreb diskuteres (jf. Arendal & Jensen, 2008; Jensen, Arendal & Holmgren, 2008). Dernæst får alle lærere, der har tilknytning til den enkelte elev, hands-on kursus i it-programmerne på brugerniveau. Til sidst undervises et hold specialister på skolen, typisk specialundervisningslærere, i at kunne tilpasse programmerne.

Tanken med projektet er i størst muligt omfang at inkludere eleven i læse- skrivevanskeligheder i den almindelige undervisning. Men undersøgelser har vist, at eleverne ikke bliver tilstrækkeligt selvhjulpne blot ved at have adgang til læse-skrivestøtten (Föhrer & Magnusson, 2003). Derfor har vi indført begrebet e/lærer. En eller flere af skolens lærere udnævnes til e/lærer. Det er e/lærerens rolle at have særlig opmærksomhed på e/læreren, så faglæreren kan have fokus på hele klassen. E/lærerens vigtigste opgave er at være katalysator på inklusionsprocessen og blandt andet sikre, at eleven fortsat bliver undervist i it-programmerne. Eleven skal have udviklet it-kompetencer og indarbejdet arbejdsvaner, der gør dem i stand til at udnytte de nye muligheder. Det kan ske ved, at e/læreren deltager i nogle af elevens timer.

En konsulent fra LæseTek udreder elevens stavefærdigheder med henblik på at opsætte stavestøtten individuelt, så den kan afhjælpe de typer stavfejl, eleven typisk laver. Vi er ved at udarbejde en staveprøve, der er specielt designet til at kunne optimere stavestøtten for den enkelte elev. Konsulenten underviser herefter eleven i at bruge de individuelt opsatte programmer. Det er ikke hensigtsmæssigt, at eleven skal flytte sine it-redskaber mellem skole og hjem hver dag. Derfor får alle forældrene mulighed for at installere softwaren på egen pc i hjemmet. Forældrene deltager i en orienteringsaften samt kursus i it-programmerne på brugerniveau.

LæseTek tilbyder pædagogisk og teknisk support til programmerne og service på udstyret, så eleven ikke risikerer at miste sin læsekompetence i en længere reparationsperiode. Support og service sker i samarbejde med firmaet ScanDis A/S. Elevens udstyr omfatter en bærbar pc med programpakken ViTre, en bordskanner, en skannepen og headset. Programpakken indeholder oplæsningsprogrammet ViTal, et skannings-, OCR- og oplæsningsprogram ViTex samt ordforslagsprogrammet ViseOrd.

For at implementeringen af it-redskaberne skal lykkes bedst muligt, skal en række praktiske ting afklares, inden udstyret udleveres. Derfor holder vi møde med alle elevens lærere. Her afgøres spørgsmål som: Er der strømforsyning og bordplads til eleven? Hvor findes digitale materialer og hvem skal skanne? Hvordan skal de forskellige it-redskaber indgå i hvert fag? Afgørelserne fra dette møde skrives i en implementeringsrapport, som sendes til skolen og hjemmet. Rapporten danner grundlag for en halvårlig evaluering med lærerteamet og den tilknyttede konsulent fra LæseTek.

Undervejs i projektet har der været udtrykt ønske om, at elevens klasse også inddrages i projektet. Derfor tilbyder vi at tale med klassen om ordblindhed og it-programmernes muligheder og begrænsninger. Denne snak har vi indledningsvis med eleven selv. Klasseoplæggene har fået positive tilbagemeldinger fra både eleven selv og klassekammeraterne, der har fået større indsigt.

Det videre forløb

Projekt e/læsning i skolen involverer foreløbigt 15 skoler, 52 elever og deres forældre og lærere. Skolerne i Holbæk Kommune har pr. 1/8 2009 indkøbt en samlet skolelicens til ViTre-pakken. Derfor er perspektivet nu, at alle elever i Holbæk Kommune har adgang til læse- skrivestøttende it. Det åbner muligheder for andre elever end de ordblinde; elever i funktionelle læsevanskeligheder og elever i en normal læseudvikling. Der står i Undervisningsministeriets undervisningsvejledning for faget dansk, at: (s. 42) "Læsning på og med computer er nye veje til læsning. Læsning af digitale tekster, internetlæsning med spring, links mm. er nye læseformer, der bør inddrages i undervisningen. Computerooplæsning af svære ord eller sætninger kan bruges som en stimulerende faktor fra skolestarten for alle elever, og det er en afgørende hjælp for svage læsere. E-bøger kan inddrages i undervisningen, så elever kan få oplevelser og viden fra bøger, også før afkodning er helt på plads." (<http://www.uvm.dk/>)

Det er således accepteret og anerkendt i Danmark, fra Undervisningsministeriets side, at oplæsning af digitale tekster er en del af skolehverdagen og en afgørende hjælp for svage læsere. Dette er der nu adgang til i Holbæk Kommune. Udfordringen bliver herfra at få udnyttet mulighederne bedst muligt. Den opgave bliver næste skridt på vejen – e/læsning for alle.

Fakta

LæseTek er afdelingen for læsning og læseteknologi under Center for Specialundervisning i Holbæk, CSU Holbæk. Afdelingen har seks ansatte, der udover projekt e/læsning i skolen varetager ordblindeundervisning, udredning af unge og voksne med behov for læse- skrivestøttende hjælpemidler efter Lov om Aktiv Beskæftigelse, Lov om Social Service eller Statens Uddannelsesstøtte (SPS).

Læs mere: <http://www.csu-holbaek.dk/laese.html>

Børnekonsulentcentret er Holbæk Kommunes pædagogiske psykologiske rådgivning, der tidligere hed Ressourcecentret. Børnekonsulentcentret har bl.a. en læsekonsulent og psykologer ansat.

Læs mere: <http://www.holbaeknettet.dk/site.aspx?RoomID=&LangRef=1&Area=&topID=&ArticleID=6132&ParentID=&MenuID=14&moduleid=&ExpandID=2095>

Referencer

- Andresen, Bent B. (2008): *Den lyttende læser – Eksempler på it som støtte til læseusikre elever på folkeskolens mellemtrin*. Undervisningsministeriet: <http://pub.uvm.dk/2009/lyttendelaeser/>
- Andresen, Bent B. (2007): *Bæredygtig læse- skrivseudvikling – forskning i tilknytning til projekt "Computerstøttet undervisning på 3. årg."*. http://www.skanderborg.dk/Files/Files/Born_Unge/Itstoettetuv/bentb3klskb.pdf
- Andresen, Bent B. (2003a; 2003b): *Læsning for alle; Læsning for alle II – Følgeforskning vedr. ITMF-projekter om faglig læsning med it-støtte*. http://www.emu.dk/gsk/nyheder/profilen/dokumenter/laesning_for_alle1.pdf og - [/laesning_for_alle2.pdf](http://www.emu.dk/gsk/nyheder/profilen/dokumenter/laesning_for_alle2.pdf)
- Arendal, E. & Jensen, B. Saaby (2008): *At læse og at læse selv*. *Dansk Audiologopædi*, nr. 5, Audiologopædisk Forening.
- Buntzen, B. Skipper (2009): *Handleplan for undervisning af ordblinde børn og unge i Skive Kommune*. *Nyt om Ordblindhed*, nr. 61., Dansk Videnscenter for Ordblindhed.
- Daal & Reitsma (2000): *Computerassisted learning to read and spell: Results from two pilot studies*. *Journal of Research in Reading*, 23(2), 181-193.
- Föhrer & Magnusson (2003): *Läse och skriva fast man inte kan*. Lund: Studentlitteratur.
- Ingesson, S. Gunnell (2007): *Growing up with Dyslexia: Cognitive and Psychosocial Impact, and Salutogenic Factors*. Lund Universitet.
- Jensen, B. Saabye, Arendal, E. & Holmgren, Aa. (2008): *På vej mod et inkluderende læsebegreb*. *Viden om læsning*, nr. 3, Nationalt Videnscenter for Læsning.
- Møller, L. (2004): *Projekt 199 – It som redskab i Læse- og kompetencecenter*. http://www.pprhr.dk/projekt/itmf/it_som_redskab.htm
- Nielsen, B. Kjær (2008): *Projektbeskrivelse "PC-læsning og animation fra 1. klasse – en inkluderende læringsmulighed for elever i risiko for udvikling af læsevanskeligheder"*. <http://www.mindre-specialundervisning.dk/Temaer/b-Rammer-for-laring-pa-skole-eller-klassemiveau-/B11-PC-lasning-og-animation-fra-1-klasse---en-inkluderende-laringsmulighed-for-elever-i-risiko-for-udvikling-af-lasevanskeligheder-fra-Holsterbro-Kommune/>
- Olsson & Wise (1992): *Reading on the computer with orthographic and speech feedback*. *Reading and Writing: An Interdisciplinary Journal*, 4, 107-144.
- Wise et al. (2000): *Individual differences in gains from computer-assisted remedial reading*. *Journal of Experimental Child Psychology*, 77(3), 197-235.

Dansk Videnscenter for Ordblindhed | Email: dvo@dvo.dk